

Ngā wero Challenges

Kua whakapuakina ēnei āhuatanga ki ngā wero matua e rua:

1

Kia whai wāhi ngā ākonga katoa ki te āta takahi i ngā ara kaupapa ako whai hua mā tētahi marautanga e whakamana nei i tō rātou ake tuakiri, ahurea hoki, horopaki takiwā, i tō rātou mana ake, pitomata hoki, ā, ka whanake tonu i runga i ō rātou ake manako me ō rātou hapori.

2

Kia whai wāhi ngā ākonga, ngā kaiako, ngā mātua, ngā whanau, ngā kaiārahi, ngā kaitiaki ā-kura me te Tāhuhu o te Mātauranga ki te whakatairanga, ki te urupare hoki i ngā tupuranga hiranga o te mātauranga a ngā ākonga katoa huri noa i Aotearoa, Māori mai, Tauwi mai.

Pātaitai Questions

Anei ētahi o aua whakapātaritari e whai ake nei:

- Ka pēhea te kōkiri tahi o te Marautanga ā-Motu me ētahi awenga kē, hei taki i ngā whakataunga mō ngā whakaakoranga ki ngā rohe kia whiwhi ia ia tamaiti i ngā hua o te mātauranga, e tika ana me whiwhi ia?
- Ka pēhea te whakapuare i ngā puna tautoko e taea ai e ngā kaiako me ngā kura te whakatina i te kanorautanga me te rerekētanga ki te manawa o ā rātou mahi whakaako, ā, kia ako te ākonga ki tētahi ao e tiaki nei i tō rātou ora?
- Ka pēhea tā mātou whakatikatika i ngā wero mā te whakawhānui atu i ngā momo tautoko me ngā momo āwhina hoki. Mehemea rānei, ka whai wāhi ki te tahitahi i te 'papa' mā te hoki atu ki te āta whakamahuki i ngā tuhinga o te Marautanga ā-Motu, mā te pupuri i ngā hua o ia tuhinga, me te mārāma anō ki ngā hua i roto i Te Whāriki me Te Whāriki a te Kōhanga Reo hei akoranga mā mātou?
- Ka pēhea te whakarite me te taunaki i te hanganga mai o ngā kaupapa here me ngā tikanga whakahaere e noho ai ngā tamariki katoa ki tētahi ao e pūmau nei ō rātou tuakiri, otirā, e tūturu tikanga rua nei te noho?

- Ka pēhea te whakahou i te tukanga whakawhitiwhiti kōrero me ngā mātua, mai i te āhua 'me hui' kia rua ngā wā rīpoata i te tau, ki tētahi āhua e rērere kau ana te kōrerorero tahi i waenganui i ngā ākonga, ngā mātua me ngā whānau. Ka tūtohua hoki, he whakahirahira rawa tēnei mō ngā ngātahitanga whai hua mō te ako a ngā tamariki te painga.
- Ka pēhea te whakatuwhera i ngā huarahi kia whai wāhi mai ai ngā whānau, ngā iwi me te hapori whānui ki te mahi ngātahi me ngā kura i tāna nei waihanga me te whakatinana i tētahi marautanga tiketike. Waihoki, ka whakamihia ngā horopaki kanorau me ngā tirohanga rerekē kia kore ai tētahi e noho tōrite i tētahi.
- E mārāma ana ki a mātou, ki te tirohia te mana taurite, e tirohia tahingia ana hoki te 'whiwhi' o ētahi. Ka pēhea tā te pūnaha mātauranga waihanga i tētahi ao e taurite ai ngā hua akoranga ki te katoa, i roto i tētahi āhua noho, ko tā te tamaiti 'marautanga ki waho i te kura' (te ako ōpaki, ōkawa rānei ki te kāinga, te ako noa hoki i ia rā, i ia rā) kua pāngia ki ngā āhuatanga o ngā whānau, ngā take hauora, ngā take whare me ngā tautoko a te hapori?

- Kia whai wāhi ngā kaiako, ngā kaiārahi me ngā kura ki ngā puna tautoko e tika ana hei whakatutuki i ā rātou mahi, otirā, e kore hoki e aukati i tērā hunga whai pūkenga ki te waihanga i āna ake kōkiri, i āna ake mahi auaha i roto i te marautanga, te whakaako me te ako.
- Ka pēhea te waihanga pūnaha e riro ai mā ngā huatau me ngā tikanga whakahaere a ngā kaiako me ngā kaiārahi tonu ngā wāhi ngoikore e whakapakari ake, ko rātou tonu kei te kōtiritihi o auaha mō te whakaako me te ako.
- Ka pēhea tā mātou kauneke whakamua ki te wāhi, kāore he 'takaroa' o te pūnaha i waenganui i ngā whakamārama o ngā arotakenga me ngā puna tautoko e wātea ana mā ngā kaiako me ngā tini ākonga, inā rā, mā ngā ākonga arareo Māori, ngā ākonga hauā me ngā ākonga whai take motuhake, tae atu ki ērā ākonga whai take pīroiroi, take tūhonohono hoki?

Ngā mātāpono – Principles to guide our work

Ka whai hua ā mātou urupare ki ēnei wero, mehemea ka:

Whakamana i te pitomata o ngā ākonga katoa, whakaatu hoki i te ngākaunui ki te ora o ia ākonga. Ka whakapuaretia ngā huarahi ako e hāngai pū ana ki ngā hiahia ake o ia ākonga, te whakatairanga i ō rātou mana ake, ka tautoko hoki i tā rātou whai i te mātauranga whai take me ngā pūkenga i roto i tā tātou marautanga ā-motu.

Whai kia waihanga ngā rongoā e whai take nei ki roto ko te hunga whaipānga, inā rā, he mea waihanga "e te tangata, mā te tangata".

Mārāma ki ngā ākonga, ngā kaiako, ngā mātua, ngā whānau, ngā kaiārahi me te Tāhuhu ngā taipitopito mō te tupuranga ā-marautanga me te angitu e eke ai ā rātou mahi. Ka waihanga, ka whakatinanahia hoki ngā hanga whakahoki kōrero e whai wāhi ai te katoa, puta noa i te pūnaha, ki te tuku whakaaro me te whai hua i ō rātou anō mōhiotanga, whakaaro hoki.

Mātua whai kia taurite i) **te mārāmatanga** me **te whai wāhitanga**: ko tā te ākonga e whai wāhi nei ki te ako i raro i te Marautanga ā-Motu; ii) te ngāwari: te mana me ngā tikanga e taea ai ngā kura ki te waihanga marautanga ā-kura e kounga ana, e hāngai ana ki ā rātou akonga ake.

Ka puritia te **mārāmatanga**, puta noa i te pūnaha me te tautoko i te mārāma tahitanga me ngā ōritenga i waenganui i Te Whāriki (me Te Whāriki a te Kōhanga Reo); the New Zealand Curriculum me Te Marautanga o Aotearoa.

Whakanuia te **mana** me te kounga o ngā kaiako; kia whakamānawatia **ngā kaiako** hei ngaio e tiaki nei i ā rātou ākonga; kia tautoko i ngā kaiako hei kaiwaihanga ako. Kia whakapakaritia ngā pūnaha ā-tari, ā-whakaako hoki e kaha ake ai te rere o ngā mahi mā ngā kaiako, ngā tumuaki, ngā poari me te pūnaha whānui.

Tūtohu i tō tātou noho tahitanga, iwi Māori, iwi Tauwi hoki i raro i te maru o Te Tiriti o Waitangi, hei tūāpapa mō Aotearoa. Ka whakanuia hoki ngā reo huhua me ngā tini ahurea kia noho tau ai te tuakiri o ia ākonga. Kia waihanga ngā momo huarahi whakaako e ū nei ngā tikanga Māori kia angitu ai te Māori hei Māori.

Hāpai i tētahi kōkiri ngātahi - whai mātauranga, ko te taurite o ngā hua akoranga te aronga nui. Ka whakatenatena i ngā mahi tahi, horapa tonu i ngā tirohanga whānui hei tautoko i ngā mahi ngātahitanga motuhenga ki waenganui i ngā ākonga, ngā whanau, ngā iwi me ngā hapori mā te mahi tahi. Kia whakanuia hoki, kei tēnā hapori, kei tēnā hapori tōna anō mārāma ki te angitu.

Whakaarohia he pūnaha kei te mau tonu ia ki te ako...

Ko te whakapae ia, ki te waihangahia he pūnaha e whai hua ai ngā ākonga katoa, me mātua waihanga i tētahi, ka ako hoki taua pūnaha. Kua whakahuihuitia ō mātou whakaaro e noho pokapū ai ki te whakatutuki i tēnei manako. Mā te hoahoa me ōna whakamārama i raro nei e whakataki ēnei whakaaro me ōna tuituinga.

Ka noho ko te koru hei whakataukī mō te hoahoa nei, māna ngā whāriki whakaaro e kawe mō te ako me te hua whanake o te ako, i a tātou ka tupu, tae atu ki te whakawhānuitanga o ngā kauwhanga e whai wāhi mai ai te mārama, e ākina ai hoki tātou ki te whakawhānui i ō tātou whakaaro. Nō Aotearoa taketake te whakataukī koru nei, he whakaata i tā te ao Māori. He tohu tupu, he tohu whanake, engari, e ū tonu nei ki te whenua.

Kei tēnei hoahoa he pona hei tohu mai i te tokomaha o ngā tāngata e whai wāhi ana ki tētahi pūnaha e ako ana. Hei whakaatu ngā rārangi tūhonohono i ngā huatau, ngā wheako me ngā matauranga e rere ana i waenga i te tangata i a rātou e mahitahi ana ki te hāpai i ā tātou wawata mō ngā ākonga. Ko ngā pakiaka o te pohutukawa kei te papanga waiporoporo o te hoahoa he whakaū i te huatau o te pūnaha e ako ana, mā te hautō mai i ngā tuituinga kaha, mai i ngā wāmua mō te ako i āiane, ā, mō te wāheke anō hoki.



Hei waihanga i tētahi pūnaha ka ako, me...

...mārama, he tūhonohono tētahi pūnaha ako. Me mātua mahi tahi **ngā tāngata**, puta noa i te pūnaha, ā, ka noho **ko te ākonga te aronga nui**. Mā **te ngātahitanga i waenganui i ngā kaiako me ngā whānau**, tae atu ki ngā hononga me **ngā rōpū whakatewhatewha ngātahi**.

Ko ngā huatau kei ngā porohita māwhero e kōrero ana mō ngā hononga ā-ako.

...ngā huarahi mā ngā tāngata tipu ai te mōhio ki te **whakatewhatewha me te arotake**. Mā aua pūkenga anō me **ngā mōhiotanga aromatawai, raraunga** hoki e taea ai e ngā tāngata te kite, te anga atu hoki ki te ako i a rātou e mahitahi ana ki te whakarangatira i ngā huarahi ako a ngā ākonga katoa.

Ko ngā huatau kei ngā porohita karaka e korero ana mō te āheinga o te pūnaha e ako ana.

...whai kia mārama ngā manako o te marautanga ki ngā taumata ā-motu, ā-rohe hoki. Mā te whakamārama i ngā **ara kauneke** puta noa i ngā wāhanga ako matua. Mā roto i te waihanga i ngā **pūtoi hopu akoranga**, ka kite ai ngā āhuetanga o te tupuranga ā marautanga o te ākonga, hei āwhina i te mana taurite, e taea tonutia ngā marautanga ā-motu, ā-rohe hoki te **whakawhanake, te whakapakari, te whakapai ake** hoki.

Ko ngā huatau kei te porohita kahurangi e kōrero ana mō te mārama me te whakatutukitanga o ngā manako ā-marautanga mō ngā ākonga katoa.

Me ū pūmau ki tētahi pūnaha ka ako

Me pūmau ki tētahi pūnaha mātauranga – whakakotahi, tikanga rua hoki e noho pokapū nei te ākonga. Ko te marautanga ā-motu te pārekereke o te ako. Ka whai hua te hunga whai wāhi mai ki te ako a te ākonga (te hunga pēnei i ngā kaiako, ngā mātua me ngā whānau, ngā poari kaitiaki ā-kura, ngā iwi, te tāhuhu o te mātauranga me ērā atu tari) ki te whāngai whakaaro ki a rātou anō me te whiriwhiri i ō rātou anō mōhio, i ā rātou anō wheako. Ki roto i te pūnaha nei ka ako, ka hangaia he hanga whakawhiti kōrerorero – tino mārama nei e taea ai e te hunga nei, puta noa i te pūnaha te ako tahi, ā, ka whai wāhi ngā tāngata whaipānga mai ki te kapo i ōna hua hei painga mō ngā ākonga.

Whakamāramatia ngā huarahi mō te tupuranga o te ākonga

Hangaia, whakamāramatia hoki ngā whakaahuatanga e rerekē ai te titiro ki ngā wāhi ako puta noa i *Te Marautanga o Aotearoa*. Ka huihua mai ki ēnei wāhi ko ngā painga whakahirahira o ngā ākonga – ōna āhuatanga papai, ōna whanonga, ōna pūkenga matua me ōna mōhiotanga ki ngā kaupapa ako o te marautanga. Ka āta tohua te tupuranga o ngā kaupapa matua e pā ana ki ia wāhi i runga anō i ngā hua akoranga o *Te Whāriki*.

Ka waihangatia he tukanga hei whakatipu i te marautanga o aotearoa – māori mai, pākehā mai

Ka waihangatia, ka whakatinanahia hoki he hātepe e rite tonu ai te arotakenga o *Te Marautanga o Aotearoa me The New Zealand Curriculum*. Mā konā e tika ai te tipu o te marautanga ā-motu nei hei whiriwhiri i ngā akoranga hou e pā ana ki ngā hiahia ako, ki ngā whakapuaretanga me ngā kaupapa matua ka puea ake.

Ka tautokona te waihanganga o te marautanga urupare hohoro ā-rohe

Ka whakawhanakehia he taputapu, he rauemi hoki hei whakamahi tahi mā ngā kura me ngā kāhui ako i te taha o ngā tohu koke whakamua. Me te aha, ka taea te waihanganga me te arotake i ā rātou marau ā-kura, marau ā-rohe rānei i waenganui i ngā ākonga, ngā mātua, ngā whānau, ngā iwi me ō rātou hapori whānui tonu. Mā konā ka whai wāhi ngā ākonga ki te ako tahi me ō rātou hapori, ki te āwhina hoki i a rātou ki ētahi horopaki tūturu e eke ana ki tā ngā uaratanga ā-rohe, ngā uiui ā-rohe me ngā kaupapa matua ā-rohe.

Ka waihangatia he hanga pūtoi akoranga ā-ākonga whai kiko ka whakamāramatia ai

Me waihanganga he hanga hopu akoranga ā-ākonga ake ka whakamātau ai kia:

- ▷ mau ngā akoranga whai kiko
- ▷ taunaki i te kaunekehanga o ngā ākonga, puta noa i te pūnaha kura
- ▷ arotake, kia whakaatu hoki i te tupuranga o te ako, puta noa i te whānuitanga o *Te Marautanga o Aotearoa me The New Zealand Curriculum*



Ka whakapakaritia ngā rōpū whakatewhatewha ngātahi

Ka whakapakaritia ngā hononga ngaio, hononga ngātahi, me ngā hono ki ngā mahere me ngā wawata mātauranga ā-iwi puta noa i ngā wāhi ako arareo Pākeha, Māori hoki hei whakatipu i te puna pūkenga kia tautoko ai i te tupuranga o ngā ākonga katoa.

Ka whakatipuria te hononga ako ki ngā mātua me ngā whānau

Whakatipuria, horahia hoki ngā tikanga kōunga tonu kia pai ai te rere o te kōrerorero tahi i waenganui i ngā kaiako, ngā ākonga, ngā mātua me ngā whānau. Me te mārama anō ki ngā hiahia rerekē o ngā mātua, ā, me whānui ngā ara whakawhitiwhiti korero e puta ai tētahi hononga ako, pakari te hanga. Me whiriwhiri, mēnā rānei ka whakamāramatia te tukanga hui me ngā mātua kia rua ngā wā rīpoata i te tau.

Ka whakatipu pūkenga mō te aromatawai, te whakatewhatewha me te arotake

Ka whakatipu pūkenga kia pakari ai te taha kohikohi, te wetewete, te whakamahi pārongo aromatawai hoki hei taunaki i te tupuranga me te angitu ki te ako i roto i *Te Marautanga o Aotearoa me The New Zealand Curriculum*. Ka whakatipuria, ka whakawhanakehia hoki ngā taputapu mō te aromatawai, ngā tukanga, te pānui me te tuhituhi hoki, otirā, ka noho mātārae ērā mō te taha whakatewhatewha me te aromātai. Ka tuarhia ngā momo tautoko me tētahi hātepe tuku tohu kia tika ai te maha o ngā kaiako e mārama ana ki te raranga ki ia kura, kāhui ako hoki/rānei.

Ka whakatūria he Taumarutanga mō te Marautanga, te Whakaakoranga me te Aromatawai

E whai nei tō mātou Whakaruruhau kia whakatūria tētahi Taumarutanga mō te Marautanga, te Whakaakoranga me te Aromatawai hei whakawhanake i te mōhiotanga ki aua kaupapa, puta noa i te pūnaha.

He pātai whakapuare kōrero

1. He aha tāu e whakaaro nei i a koe ka pānui i tēnei huatau?
2. He āhua rite tēnei huatau ki tētahi, kua mōhio kē koe e whakatinanahia ana ki tōu kura, ki tētahi atu wāhi rānei?
3. He aha te tukanga hei whakapakari i tēnei huatau, ka pēhea hoki/rānei e whakatinanahia ai?